

Филология ғылымдарының докторы, профессор С.Б. Ерманованың
«6D020500 – Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған
Сұлтанғалиева Олығ Қашымқызын «Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына
ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	«Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез» тақырыбында орындалған диссертация Қазақстан Республикасының төмендегідей мемлекеттік бағдарламаларына сәйкес дайындалған: 1) Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (ҚР Үкіметінің 2019 жылғы 31 желтоқсандағы №1045 қаулысы); 1) Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (5.3.5 Қазақстанның тарихи-мәдени мұрасы және рухани құндылықтары, 5.3.6 тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, салт пен құндылықтардың ортақтығы, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысы); 3) «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламасы (1. Ұлт тарихындағы кеңістік пен уақыт, 5. Дала фольклоры мен музыкасының мың жылы, 21.11.2018 ж.); 4) Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы ЖҒТК бекіткен ғылым дамуының 5. «Мәңгілік ел» ғылыми негіздері (XXI ғасырда білім беру, гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі және қолданбалы зерттеулер, 27.04.2016 ж.).
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін <u>қосады</u> /қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған</u> /ашылмаған.	Диссертант О.Қ.Сұлтанғалиева өз зерттеуі қазіргі қазақ поэзиясы ғылымына елеулі үлесін қосып, тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез арқылы толық ашқан. Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді салыстырмалы талдау арқылы орындаған және диссертациялық жұмыс қазақ әдебиеттану ғылымында поэзия жанрының дамуына өзіндік септігін тигізеді. Диссертациядағы ғылыми пайымдаулар мен тұжырымдар тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі поэзиядағы қаһарман мінезін ашуда жаңа деңгейге көтереді, бұл кезеңдегі ақындар поэзиясына нақты образдылық пен поэтикалық ойлау белсенділігі тән болып келетіндігін тәжірибеде қолдану үшін теориялық және практикалық үлесін қосады. "Ұлттық сипат" ұғымының қалыптасу тарихының тамыры тереңде жатыр. Сонау ежелгі заманнан бүгінге дейін бұл ұғымның жалпыланып кеткені соншалық әлі күнге дейін нақты қалыптасқан, біртұтас пайымдаулар жоқ. Бірақ жеке тұлғаның дамуында-адамзат, ұлттық сипаттағы сана, адамгершілік

			<p>мәдениет, мінез-құлық және әлеуметтік психика мәселесінде бұл тақырып біршама сараланып отыр. Соның ішінде «ұлттық сипат» категориясы алғаш рет ежелгі грек философы, (Аристотельдің ізбасары болған) Теофрастың бастамасымен адамдарды адамгершілік қасиеттеріне қарай бағалаудағы зерттеулерінде сөз болады. Артынша парсылардың жауынгерлік мінезін талдауда және жеке тұлғаны зерттеуде ұлы ойшылдар - Ксенофонт, Платон белгілі бір халыққа тән жеке белгілердің болатынын және олар нақты жағдайларға байланысты өзгеретінін жазады. Ол өзгеріс адамдарға мемлекеттің басқару үдерісімен келетініне тоқталады да әр мемлекет адамдардың әр түрлі ішкі өзгерісін тудыратынын айтады. Әрине бұл ұлттық мінезді екселеп айтпаса да соған жақын талпыныс еді. Өйткені, антикалық дәуірде нақты ұлт болмағандықтан «ұлттық мінез» туралы айтудың өзі қиын еді. Бұл мәселе тек Еуропа өндірісінің капиталистік қатынасы кезеңінде ғана сөз бола бастады. Н. Бердяевтің (Бердяев Н.А. Судьба России: Опыты по психологии войны и национальности. М.: Сов. писатель, 1990. 351с.) пікірінше, әр түрлі халықтар арасындағы санасында және өзін-өзі тануында Наполеон соғысы ұлттық соғысты оятып қана қоймай, әр түрлі халықтардың ұлттық сипатын дамытудағы қозғаушы күші болды. Кез-келген қоғамдағы бөліністер сол уақытта өмір сүрген адамдар санасына міндетті түрде өзгерістер мен толықтырулар алып келеді. Еліміздің тәуелсіздік алған жылдары да халқымыз, бұрын баға жетпес құндылыққа ие болған нәрсенің бақырлық бағасы жоғын көргенде, өзің қажетсіз санаған заттың адам айтса, нанғысыз құндылық екенін танығанда, пендеуи өмірдегі жанның санасы сарсаңға түскенін көрдік. Жеке тұлғаның жаңа мазмұнға бейімделуі не керісінше оған деген қайшылығы ішкі әлемдегі күйзелісті жайып салды. Ұлт санасындағы өзінің өткен тарихына мән беру, терең бойлау, тұмша тамырына қайта оралу сияқты ұлттық сипаттағы қозғалыстар шығармашылық иелерінде кеңінен етек алды. Азаттық үшін арпалыс пен еркіндік үшін күрестерге толы рухты жырлар мен қайтпас мінезді танытатын тұлғаларды өмір сахнасына шығарды (М.Шаханов, Т.Медетбек, ИранҒайып, М.Ақдәулетов, т.б).</p> <p>Диссертациялық жұмыста зерттеу жұмыстары ғылымға елеулі үлесін қосып, маңыздылығы ашылған.</p>
3.	Өзі жазу принципі	<p>Өзі жазу деңгейі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған 	<p>Диссертанттың өзі жазу деңгейі жоғары, академиялық жазу қағидаттары мен стилін меңгерген, өзіндік сыни пікірі бар, ғылыми тілі жатық. Өзінің жеке пайымдауларын бере отырып ғылыми ережелерді тұжырымдап, зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдей алған. Диссертанттың қорғауға ұсынып отырған тұжырымдары – зерделеген және жариялаған жұмыстарының нәтижесі болып табылады.</p>
4.	Ішкі бірлік принципі	<p>4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген. 	<p>Диссертациялық жұмыстың өзектілігі толығымен негізделген (5-7 беттер). Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді зерттеу – толық зерттелмеген тың тақырып. Әсіресе диссертациялық зерттеудің тақырыбы әдебиеттану ғылымы үшін, қоғамымыздың мәдени- әлеуметтік</p>

		<p>дамуы үшін ең өзекті мәселелердің бірі.</p> <p>Халқымыз өз кеңістігінің табиғат заңдарына икемделген төзімді мінезімен табиғи бірқалыпты өмір сүру жағдаяттарына тән еркіндігі, ұстамдылығы мен батыл да батыр, терең рухани танымдық ішкі жан әлемімен өзгешеленетін ұлттық образын қалыптастырып отыр. Әрбір лирикалық жырларда атойлап шығатын халықтық дүниетаным оның темпераменті және мінезі, этностереотиптері, имани сезімдері, мүдделері мен дәстүрлері, әдет-ғұрыптары тұтастай жиылып жеке тұлғалық болмысты жасайды. Ұлттық сипатты оның ішінде ұлттық мінез мәселесін тікелей зерттеудің өзі қиындық тудыратынын кей ғалымдар Кон, И. С. Ю: Бромли, А. Дашдамиров, Ю. Боров, А. Байтұрсынов, М. Әуезовтер атап өтіп, әдеби талдауда оны тек философиялық және психологиялық тұрғыда қарастыру керек екендігін дұрыс бағамдай білді. Ұлттық кейіпкер болмысын, мінезін ең алдымен ұлттық сипаттағы мәселенің поэтикалық аспектілері өзектендірілуі керек екенін және оның басқа ұлттық сипатта қалай бейнеленген, белгілі бір шығарманың көркемдік жүйесінде немесе белгілі бір суреткердің, мектептің, бағыттың, әдістің көркемдік әлемінде қандай ұлттық сипаттағы құндылықтар бар екендігіне мән берді. Кейіпкер дүниетаным оның қандай да бір ұлттық сипаттағы табиғатты танытуға бағытталған белгілерден тұратынына басымдық танытады. Ұсынылып отырған тақырыптың жеткілікті зерттелмеген, бұл ғылыми жұмыстың өзектілігін танытады.</p>
	<p>4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды 	<p>Диссертациялық жұмыстың мазмұны диссертация тақырыбын толық айқындайды және қорғауға ұсынылып отырған тұжырымдар зерттеу жұмысының мазмұнына сай жүзеге асырылған (8-10 беттер).</p> <p>Диссертация тақырыбы да, оның ішкі мазмұны да тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді ашуға бағытталған.</p> <p>Адамзат рухының мәнін және оның әлемдегі орнын саралау, ішкі заңдылықтарын айқындау және халықтың рухани немесе идеалды қызметінен сыр іздеуге деген құлшыныс күшейе түсті. Мұның түбінде жатқан бұлжымайтын тіректі ұлттық менталитеттен іздейтін пайымдарға қарасак, шындығында ұлт мәдениеті мен ұғымында үздіксіз үзілмей не көрінбей тек танымдық деңгейде ғана іске асатын белгілі бір заңдылыққа құрылған қағидалардың бар екенін сөзсіз. Ұлт мінезінің белгілі бір жиынтық мінезін құрайтын ерешелікті менталитетке жатқызамыз. Сол ұлт мінезінің қайнар көзі - ұлттық менталитеттің этнопсихологиялық зерттеулерінің көптігіне қарамастан (Кант, Г. Гегеля и Ф. Шеллинга, Вунд) оны ұлттың психологиялық ерекшелігінің бірі ретінде тану, нақты бір ұлтқа тән өзгеріс, бұлжымайтын заңдылық, бұлтартпайтын дәлділік ретінде қарастыру тиімді. Ешбір өзгеріске түспейтін қасиеттің бірі ұлттық менталитет болса мұның өзі ұлттың алғашқы дүниетанымдық қабылдауларында жатқан белгілердің дәуірлер белесінде сол мазмұнға сай қайталанып отыратын құндылығында болса керек. Оны бір сөзбен ұжымдық санада жатқан негізгі идеялар жиынтығы десек те болады. Ұлттық менталитетті ұлттың қалыптасуында, құрылымында (тек, қан, топырақ</p>

яғни Отан, туған жер және әлеуметтік деңгейлердегі болмысын іздеу) және психикалық жағдайын танытуда өте маңызды рөл атқарады. Ұлттық менталитетте көрінетін ұлттық мінез нақты ұлттың этнопсихикалық ерекшелігі, мәдени және оның тарихи дамуындағы орны мен рөлінің маңыздылығын танытса керек. Тәуелсіздік тұсындағы қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез сипаты әр түрлі, соны тақырыптар, мотивтер, образдар деңгейінде көрінетінін атап өтуге болады. Ұлттық мінезді танытатын халық өмірінің жәй қарапайым тұрмысынан бастап, халық ұғымындағы Ұлы дала кеңістігі, еркіндік, адамдардың мінез-құлқында және өмір идеалын түсінуде көрінетін ділі мен діні, тілі, шыдамдылық пен кішіпейілділік, мейірімділік пен ізгілік, қонақжайлылық т.б қасиеттері ұлттық болмысты танытушы қызмет атқарып келді. Тәуелсіздік тұсындағы қазақ поэзиясында ұлттық ойлаудың ерекшеліктері ақындарымыздың көркемдік бейнелерінде, түркілік, ұлттық намыс, ұлттық мүдде, дүниетанымдық көзқарасында, ұлттық рухты насихаттау мотивтерінде кеңінен ашылады. Туған жер, қара шанырақта қоңыр күй кешкен қазақтың қоңыр мінезді қарапайымдылығы мен қоңыр әуезді үнінің құлаққа жағымдылығы, кең, еркін даладағы қоңыр желдің саялығында бабалары мекендеген кеңістікті дәріптеу, сол кездегі мақамды (жыраулық мектеп) жаңғырту, бабалар рухынан шабыт алу, тегіне оралу, іздеу тағы басқа айшықты орамдар ұлттық құндылықтарды ғана емес ұлттық мінездің айшықты белгілерін айқындауға мүмкіндік береді. Түркі тектес халықтардың өзі көп қолдана бермейтін бұл түстің кең даладай ашық да жарқын қазақ бейнесінің табиғат кеңістігінің символы ретінде айқындалады. Ұлттық дүниетаным, ойлауы мен сезінуін тылсым дүниелермен астастырған көшпелі халық мінезінің көркемдік жиынтығы тәуелсіздік тұсындағы ақындардың Ұлы Дала табиғатын, тағдырын, тарихын жырлаған жырларынан байқауға болады. Демек, жер шары деп аталатын кеңістікте өз нүктесін тауып аспан мен жер арасындағы құбылыстарды өз үйлесіміне келтіре алған сол жұмбақ әлем заңдылығымен өмір сүріп отырған әрбір ұлттың мінезін танытатын менталитет мазмұнының аумағы кеңіп, нақты қызметтері айқындала бермек. Қазіргі кезде менталитеттің әлеуметтік-психологиялық ерекшелігін зерттеудің өзектілігі ұлтаралық қатынастардың шиеленісуімен, өзін-өзі тану мен мәдени дамудағы кейбір дағдарысқа да байланысты. Зерттеушілердің этникалық айырмашылықтар психологиясы, менталитет және этносаралық түсінік мәселесіне деген қызығушылығы қазіргі шындықтың шұғыл қажеттіліктерінен туындайды. Өз халқының этникалық ерекшеліктерін түсіну, басқа халықтардың мәдениеті мен құндылықтарына деген қызығушылық әртүрлі мәдениеттердің теңдігін, әр халықтың тарихи дамудағы орны мен рөлінің маңыздылығын түсінуге ықпал етеді, мәдениетаралық қарым-қатынас пен қарым-қатынастың өзара сыйластық принциптерін дамытуға, этносаралық кедергілерді жеңуге көмектеседі. Осы мәселелерді қарастыра отырып диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындаған.

4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына

Диссертацияның мақсаты мен міндеттері тақырыбына толығымен сәйкес

		<p>сәйкес келеді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді 	<p>келеді, жұмыста нақты тұжырымдалған және іздену барысында диссертант қойылған мақсат-міндеттерге толық кол жеткізген.</p> <p>Диссертант мінез категориясы, жалпы көркемөнердің ұлттық сипаты сияқты, тарихи өзгерістерге ұшырап отырғанымен тұрақтылығымен ерекшеленетіндігін көрсетеді деп пайымдайды және осы ғылыми пайымдауларын жұмыста дәлелдейді.</p>
		<p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ 	<p>Диссертациялық жұмыстың құрылымы кіріспеден, үш бөлімнен, қорытындыдан және пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады. Зерттеу жұмысында диссертант аталған бөлімдердің мазмұнын логикалық жағынан байланыстырған және жүйелі түрде берген.</p>
		<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген 	<p>Диссертанттың өзіндік пікірін білдіретін сыни талдау бар. О.Қ.Сұлтанғалиева ұсынып отырған жаңа шешімдер, қағидаттар мен әдіс-тәсілдер диссертациялық жұмыста дәлелденіп, тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінездің теориялық және әдіснамалық негіздері, қазіргі кезең поэзиясындағы ұлттық мінездің зерттелуі, олардың өзіндік ерекшелігі, қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез көрінісі турасында айтылған өзге ғалымдардың пікірлері сыни тұрғыдан салыстырылып бағаланған (32, 38, 41, 59, 62 беттер).</p>
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады) 	<p>Диссертацияның ғылыми нәтижелері мен тұжырымдары толығымен жаңа. Ізденуші өзіндік тұжырымдары мен нәтижелерін ғылыми басылымдарда жариялаған. ҚР ҒҖЖБМ-нің ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымда 5 мақала, халықаралық ғылыми конференцияларда 4 мақала, ғылыми журналда 1 мақала басылуымен расталады.</p>
		<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады) 	<p>Зерттеуде алынған қорытындылар толығымен жаңа.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінездің пайда болуы мен қалыптасуын теориялық тұрғыдан анықтайды. 2. Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясы өкілдерінің шығармаларындағы ұлттық мінездің сипатталуын қоғамдық-әлеуметтік жағдайға қатысты қарастырылады деп негіздейді. 3. Қазіргі қазақ ақындарының поэзиясы ұлттық сипатымен, ұлтжандылық қасиетімен, терең ұлттық мазмұнымен ерекшеленеді деп көрсетеді. (63 бет).
		<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады) 	<p>Диссертациялық жұмыстың мақсатына жету үшін қолданылатын техникалық, экономикалық немесе басқару шешімдері толығымен жаңа және негізделген (99-105 беттер).</p> <p>Тәуелсіздік дәуіріндегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінездің көрініс табуына әсер еткен саяси-идеологиялық, тарихи, қоғамдық-әлеуметтік алғышарттар айқындалуы; қазіргі қазақ поэзиясындағы ұлттық-мәдени концептілердің талдануы ғылыми зерттеудің басты жаңалығы болып саналады.</p>

6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде <u>негізделген</u> негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Барлық қорытындылар, негізгі пайымдаулар мен тұжырымдар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген және эмпирикалық зерттеулердің нәтижелерінен туындайды.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағида ттар	<p>Әр қағида бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Қағида дәлелденді ме?</p> <p>1) <u>дәлелденді</u>;</p> <p>2) шамамен дәлелденді;</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді;</p> <p>4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p> <p>7.3 Жаңа ма?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p> <p>7.4 Қолдану деңгейі:</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) <u>көп</u></p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p>	<p>Диссертация негізінде ұсынылған әрбір қағида нақты дәлелдермен ұсынылған, тривиалды емес, әрбір қағида – жаңа, әрі қолдану деңгейі ауқымды, кең, диссертациялық жұмыстың тұжырымдары мен нәтижелері мақалаларда көрініс тапқан:</p> <p>Қорғауға ұсынылған негізгі тұжырымдар:</p> <p>1) Берілген анықтамаларды талдай келе, өз тарапынан ұлттық мінез мәселелеріне мынадай анықтама ұсынады: Ұлттық мінез – әдеби шығармадағы кейіпкердің ұлттық сипатымен ерекшеленген мінез-бітімі, оның белгілі бір халықтың өкілі екендігін танытатын психологиялық және ойлау, сөйлеу өзгешелігі. Ұлттық мінез – тарихи категория. Ол қоғамдық, рухани, экономикалық және саяси жағдайларға сәйкес қалыптасады. Дүниені ұлттық түсінікпен қабылдау жолы өнерде, әдебиетте адам бейнесінен толық көрініп тұрады. (9 бет).</p> <p>2) Ұлттық мінез – қаламгер шығармаларынан көрінетін қазақ халқының бойындағы қасиеттер, ұлт өкілі ретінде басқа халықтардан өзгешелігімен айқындалатын, өзінің ұлттық менталитетін танытатын, салт-дәстүр, сана-сезім, жөн-жора, әдет-ғұрыптарымен көрінетін ерекшеліктері. (57-60 беттер).</p> <p>3) Әр ұлттың өзіне тән айырмашылығын, елдік негіздерін айқындайтын болмысы, дәстүрі, ұлттық мінезі, ұлттық танымы мен сипаты, ұлттық намысы, ұлттық мүддесі, ұлттық психологиясы мен өзіндік санасы, ұлттық рухы сол халық пайда болғаннан бастап қалыптасады деп мысалдармен дәлелдеп көрсетеді. (62-69 беттер).</p> <p>4) Ақындар өлеңдерінің қай-қайсысында болмасын қазақы іс-әрекет, қазақы бейне танылып отырады. Мұның өзі ақынның дала сырына терең үңіліп, оны өз шығармашылығына шеберлікпен ақтастыра білгенін таныта түседі. Дала, тау бейнелері де ұлттық болмыс пен рухты, тыныс-тіршілікті танытатын символдық сипатымен көрінеді деп негіздеп дәлелдейді (83-84 беттер).</p>
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	<p>8.1 Әдістеменің таңдауы негізделген немесе әдіснама нақты жазылған</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) <u>жоқ</u></p>	<p>Диссертациялық жұмыстың әдістемесін таңдау сапалы негізделген, қолданылған зерттеу әдістері диссертациялық жұмыстың сәйкес тарауында нақты сипатталған (8 бет).</p> <p>Зерттеуде жалпы ғылыми әдістер – дедуктивті, бақылау, талдау; әдебиеттану әдістер: мәдени-тарихи әдісі, салыстырмалы-тарихи әдісі, тарихи-типологиялық әдісі, нарративті әдіс, герменевтикалық әдіс; көркем концептті анықтау әдістері: салыстырмалы әдіс, ассоциативтік талдау әдісі. Аталған әдістерден диссертанттың тыңғылықты теориялық және әдістемелік дайындығы байқалады.</p>

		<p>8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) жок</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін ұлттық мінез негізінде кейіпкердің өзіндік болмысын ашу екенін талдауда пайдаланған.</p>
		<p>8.2 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) жок</p>	<p>Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.</p>
		<p>8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған</p>	<p>Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған.</p> <p>Диссертациялық жұмыстың теориялық және әдіснамалық негізі ретінде ұлттық мінез, оның казак әдебиеттану ғылымындағы көрінісі, тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі казак поэзиясындағы ұлттық мінезге қатысты Х. Досмұхамедов, М. Шоқай, М. Әуезов, Қ. Жұбанов, С. Қирабаев, З. Қабдолов, Т. Кәкішев, З. Ахметов, Н. Келімбетов, М. Мырзахметұлы, У. Қалижанов, Ғ. Есім, А. Ісімакова, Қ. Мәдібай, Г. Піралиева, Б. Ыбырайым, Н. Кенжеғараев, Б. Омар, С. Ержанова, С. Мәмет, А. Кодар, Ж. Аймұханбет, М. Көпбаева, М. Балтымова, А. Кәріпжан зерттеулері тәуелсіздік кезеңі әдебиеті жайлы құнды мағлұматтар береді, сонымен бірге, В. Зусман, Н. Сейбель, Ю. Тильман, Л. Миллер, З. Астратян т.б. ғалымдар еңбектеріне негізделген, олардың теориялық тұжырымдары басшылыққа алынған және сілтемелермен расталған.</p>
		<p>8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u>/жеткіліксіз</p>	<p>Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолу жасауға жеткілікті.</p> <p>Диссертациялық жұмыста отандық және шетелдік авторларды, электрондық дереккөздерді қосқанда 167 әдебиет көзі қолданылған және барлығына сілтемелер диссертациялық жұмыстарды ресімдеуге арналған талаптарға сай көрсетілген.</p> <p>Диссертациялық жұмыстың дәлелдемелері визуалды ақпаратпен толықтырылған.</p>
9	Практикалық құндылық принципі	<p>9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар:</p> <p>1) <u>ия</u>;</p> <p>2) жок</p>	<p>Диссертациялық жұмыс барысында жасалған теориялық тұжырымдар мен пайымдаулар казак поэзиясындағы ұлттық мінез, әдебиеттану ғылымы салаларының ғылыми-теориялық негіздеріне маңызды және аталған ғылым салаларының теориялық мәселелерінің фундаменталды дамуына үлесін қосады (5, 39, 55 беттер).</p>
		<p>9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың әдебиеттану ғылымына кіріспе, қазіргі казак әдебиеті, фольклористика, қазіргі казак поэзиясы бойынша арнайы курстар</p>

		жоғары; 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ	жүргізуде практикалық маңызы зор.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) <u>толығымен жаңа</u> ; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациялық жұмыстағы практикалық ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады. Әлемдік әдебиеттану ғылымы материалдары бойынша тәуелсіздік дәуіріндегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез ғылымында алғаш рет зерттеліп отыр. Диссертанттың зерттеу жұмысы өзектілігі, мақсаттары мен міндеттері, ғылыми жаңалығы, алынған нәтижелер мен практикалық маңыздылығы тұрғысынан философия докторы (PhD) дәрежесін алуға қойылатын талаптарға сәйкес келетін аяқталған ғылыми жұмыс.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) <u>жоғары</u> ; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Диссертацияның академиялық жазу сапасы өте жоғары деңгейде орындалған, ғылыми жұмыс диссертацияға қойылатын талаптарға сай орындалған. Нормативтік сілтемелер, белгілеулер мен қысқартулар, анықтамалар талапқа сай жүйелі жасалған. О.Қ.Сұлтанғалиеваның диссертациялық жұмысындағы барлық нәтижелер жаңа, өзекті, негізделген және өзара байланысты болып табылады. Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді салыстырмалы аспектіде зерттеудің өзектілігі дау туғызбайды. Өйткені тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез түрлерінен ажырату мәселесінде ғалымдар арасында бірізді пікір жоқ. Диссертант аталған мәселелерді шешу барысында тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді қазақ ақын шығармалары негізінде анықтап, оларға салыстырмалы талдау үлгісін жасаған. Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінезді салыстыра талдауы диссертанттың әртүрлі ақпаратпен жұмыс істей білетіндігін, өзгелердің идеяларын түсініп, оны қабылдай алатындығын, өз идеясын айтып, оны негіздей білетіндігін аңғартады, кәсіби біліктілігін көрсетеді.

Ресми рецензент төмендегі шешімді қабылдады:

- 1) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор дәрежесін беру;
- 2) диссертацияны пысықтауға жіберу (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайлардан басқа);
- 3) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор ғылыми дәрежесін беруден бас тарту.

Сұлтанғалиева Ольга Қашымқызының «6D020500 – Филология» мамандығы бойынша «Тәуелсіздіктен кейінгі кезеңдегі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез» атты диссертациясына оң пікірімді бере отырып, философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Рецензент:

Әл-Фараби атындағы
Қазақ Ұлттық университетінің профессоры,
филология ғылымдарының докторы
27.11.2023

С.Б.Ержанова

